

به کوشش شاهرخ مسکوب
کتابِ مرتضی کیوان

فرهنگ جاوید

فرهنگ جاوید

www.farhangejavid.com

صندوق پستی: ۱۴۱۵۵۵۴۳۱ / تلفن: ۰۲۱۶۶۴۸۱۶۳۷

@farhangejavidpub

@farhangejavidpub

@farhangejavid

Shahrokh Meskoob

Book of Morteza Keyvan

Farhang-e Javid Publication, 2019

کتاب مرتضی کیوان

به کوشش شاهرخ مسکوب

دبیر مجموعه: علیرضا جاوید

مجموعه فرهنگ و علوم انسانی

صفحه آرا: احمد جاوید

مدیر هنری و طراح جلد: محمد باقر جاوید

ناشر: انتشارات فرهنگ جاوید

چاپ اول: ۱۳۹۸

قیمت: ۶۹۰۰۰ تومان

تعداد: ۵۰۰ نسخه

© کلیه حقوق چاپ و نشر این کتاب برای انتشارات فرهنگ جاوید محفوظ است. تکثیر یا تولید مجدد آن (چاپ، فتوکپی، صوت، تصویر و انتشار الکترونیکی) بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است.

Meskoob, Shahrokh, 1924-2005.

مسکوب، شاهرخ، ۱۳۰۴-۱۳۸۴.

کتاب مرتضی کیوان، به کوشش شاهرخ مسکوب، تهران: فرهنگ جاوید، ۱۳۹۸.

۴۱۶ ص. (مجموعه فرهنگ و علوم انسانی)

چاپ اول، کتاب نادر: ۱۳۸۲.

ISBN: 978-600-8209-29-4

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۲۰۹-۲۹-۴

کتاب مرتضی کیوان

عنوان اصلی:

۱. مرتضی کیوان (۱۳۰۰-۱۳۳۳)، ۲. سرگذشت نامه ۳، نامه ها.

۹۵۵/۰۸۲۴۰۹۲ - ۴۴۵۹۵۸۳

ک ۱۳۹۵ ۱۵۲۸/۵/۵۴۹

فهرست

- ۱۳ مقدمه
- ۱۵ نامه پوراندخت سلطانی به سرهنگ امجدی،
معاون وقت فرمانداری نظامی تهران
- ۱ در مقام دوستی
- ۱۹ شاهرخ مسکوب
- ۲ مردی که شب به سلام آفتاب رفت
- ۶۱ از زبان همسر: پوراندخت سلطانی
- ۸۹ یاد کیوان: نوشته‌ها
- محمد علی اسلامی ندوشن ۹۱/ ایرج افشار ۹۷
- احمد جزایری ۱۰۳/ نجف دریابندری ۱۰۷
- سیاوش کسرائی ۱۱۷/ محمد جعفر محجوب ۱۲۱
- شاهرخ مسکوب ۱۲۵
- ۱۳۳ یاد کیوان: سروده‌ها
- ۴ امیر هوشنگ ابتهاج (ه. ا. سایه) ۱۳۵

محمدعلی اسلامی ندوشن ۱۴۳/احمد شاملو (ا. بامداد) ۱۴۵
 احسان طبری ۱۵۷/سیاوش کسرائی ۱۵۹/فضل‌الله گزرگانی ۱۶۵
 شاهرخ مسکوب ۱۶۷/محمود مشرف‌آزاد تهرانی (م. آزاد) ۱۷۳
 نادر نادرپور ۱۷۵/نیما یوشیج ۱۷۷

۵ کیوان در آینهٔ آثارش ۱۷۹

حسرت و آرزو ۱۸۱/گفت‌وگوهای در تنهایی (۱) ۱۸۳
 گفت‌وگوهای در تنهایی (۲) ۱۸۷/برای کتاب‌هایم ۱۸۹
 به یاد پوری ۱۹۷

۶ نامه‌هایی به پوری: هشت نامهٔ کیوان به همسرش ۲۰۱

۷ نامه‌ها ۲۴۳

به: احمد جزایری ۲۴۵/سید محمدعلی جمالزاده ۲۵۵
 فریدون رهنما ۲۵۷/احمد شاملو ۲۶۳/سیاوش کسرائی ۲۷۵
 علی کسمایی ۲۸۵/مصطفی فرزانه ۲۸۹
 از: سید محمدعلی جمالزاده ۲۹۹/مهدی حمیدی شیرازی ۳۰۳
 مصطفی فرزانه ۳۰۵/نصرالله فلسفی ۳۱۳
 حسینقلی مستعان ۳۱۵

۸ چند بررسی و تحلیل ادبی کیوان

شطنج‌باز (استیفن زوایک، ترجمهٔ نیره سعیدی) ۳۱۹
 حسن یاد در جادهٔ زرّین سمرقند (جیمزالروی فیلکر، ترجمهٔ حسینعلی
 سلطانزاده پسیان) ۳۲۳/نمونه‌های شعر نو (پرویزداریوش) ۳۲۷
 سایه (علی دشتی) ۳۳۳

صحرای محشر (سید محمدعلی جمالزاده) ۳۳۷

آهنگ‌های فراموش‌شده (احمد شاملو) ۳۴۲

خدایان تشنه‌اند (آنا تول فرانس، ترجمهٔ کاظم عمادی) ۳۴۷

در برابر خدا (استفان تسوواویک، ترجمهٔ مصطفی فرزانه) ۳۵۱

سیاه‌مشق (ه. ا. سایه) هوشنگ ابتهاج ۳۵۵

دید و بازدید (جلال آل احمد) ۳۵۷

۳۶۳

۹ چند نوشته پراکنده کیوان

ره آورد ۳۶۵/ سایه ۳۶۹

به یاد حبیب سماعی موسیقی دان بزرگ ۳۷۳

نورجهان بیگم ۳۷۹/ درباره لایحه جدید قانون مطبوعات ۳۸۳

۳۸۹

۱۰ واپسین نامه کیوان

۳۹۳

پیوست‌ها

سالشمار زندگی کیوان ۳۹۵

کتاب‌شناسی بخشی از نوشته‌های کیوان ۳۹۷

تصاویر ۴۰۳

www.ketab.ir

مقدمه

در سال‌های اخیر به دلایلی که "در مقام دوستی" آورده‌ام، همیشه آرزو داشتم کتابی درباره آنچه از مرتضی کیوان بازمانده، فراهم آورم تا آن دوستان حقیقت که از وی جز نامی نشنیده‌اند، بتوانند از جان باصفای او چیزی دریابند. برای همین طبعاً نخست به دوست دیرین و عزیزم، پوری سلطانی یار و همسر او روی آوردم. می‌دانستم که در روز هجوم به خانه و دستگیری آن‌ها، نوشته‌ها و نامه‌ها و هرچه بود، در آن هنگامه به غارت رفت. پس از اعدام مرتضی، پوری کوشش بسیار و بی‌حاصلی کرد اما نتوانست چیزی بازپس بگیرد. سرانجام از روی ناچاری نامه‌ای بی‌عنوان به سرهنگ امجدی، معاون وقت فرمانداری نظامی تهران، نوشت که متن آن را هم اکنون می‌خوانید و می‌بینید که با چه مرارتی تعدادی از آن‌ها را به دست آورد.

باری، او هرچه از کیوان، و درباره او داشت همه را سخاوتمندانه در اختیار من — به مرور چند شعر و یک-دو-سه چیزی از همین دست گرد آورده بودم — گذاشت. و اینک آنچه در این جا می‌بینید، هم با مشورت او برگزیده شد. انگیزه من در فراهم آوردن کتاب مرتضی کیوان دو چیز بود، یکی شخصی و یکی اجتماعی:

اکنون که این یادداشت را می‌نویسم بیش از نیم قرن است که مرتضی کیوان دیگر نیست. در این سال‌های دراز نه تنها مرگ او از یاد نرفته بلکه "وجود ناموجودش" پیوسته در خویشتن من حضور داشته و گاه و بیگاه چراغی فراراهم نهاده است. گردآوری این کتاب ادای دین است؛ سپاسگزاری از رفیقی همراه و دلواپس زشت و زیبای من.

و اما انگیزه اجتماعی:

به علل تاریخی (ادامه سنت سیاست به روال همیشگی)، فرهنگی، رازداری و آبروداری، احساس نالیمنی و تقیه، نبود آزادی و ترس از فردای نامعلوم و ای بسا موجبات دیگر، در میان ما ایرانیان، آن‌ها که می‌بایست و می‌توانستند کم‌تر گفته‌اند و نوشته‌اند و تجربه شخصی، اجتماعی و سیاسی خود را به دیگران منتقل کرده‌اند. تازه چندسالی است که پاره‌ای از سازمان‌ها و کسانی از اهل سیاست و قلم به این مهم می‌پردازند، وگرنه ما، نسل مرتضی و یاران یا مخالفانش، دوست و دشمن، بی‌بهره از تجربه پیشینیان، در کارزار سیاست افتادند. پس از ما نیز همین شد.

کتاب مرتضی کیوان نموداری از سرگذشت عاطفی، فرهنگی و سیاسی یکی از مبارزان با حقیقت عدالت اجتماعی است، انتقام ناتمام تجربه یک زندگی کوتاه اما با صداقتی پُرشور؛ باشد که به کاری آید.

شاهرخ مسکوب

پاریس، ۱۵ آبان ۱۳۸۱